
Textos de doble lectura - bilingües - ambidextrum

Autor:

Data de publicació: 17-03-2014

Una bella italiana, lectora incansable de literatura lírica, visita París. Sola, desorientada, intenta preguntar la ruta directa a una barriada de la capital que anhela visitar.

Ni tímida ni acoquinada, pregunta a un pintor de Montmartre, un vulgar retratista mediocre que replica de mala manera. Pregunta a un gendarme gandul que calla. Pregunta a una persona simple, servicial, que resulta ser un hindú de cara morena, rasurada, que contesta una frase abstrusa, jeroglífica, eterna, que no explica gran cosa. Ella persevera, pregunta que pregunta. Malgasta una hora, tres... Un fiasco total.

En Viciàna, a la contesta de llengües davant Alexandre VI no desitjava fer l'apologia de la llengua castellana, corrompuda per la incorporació de veus àrabigues, sinó la de la seva llengua materna, molt més propera al llatí que el castellà, i per demostrar-ho afegeix la seva pròpia oració llatina i catalana:

O Benigne, é inefable Jesu de Nazareth, Redemptor de natura humana, Estella major, ros, escala, etc. porta del cel, de vostra justícia misericòrdia, paterna, etc. grandíssima amor, tota Regio, Provin-cia, etc. terra es plena. Tú qui es consolador, defensor, etc. dador de tota consolació, benedicció, refugi, etc. beneficia tota anima catholica Chrístiana: á ni factura, etc. creatura tua, per tú plasmada, salva, etc. al cel porta, puix esperansa, etc. certa promisió de la tua clemència liberal ma ánima ab fervor spera... (1574 [1979]: 56-57, 56)

Es poden compondre artificiosos sonets en tres llengües, amb el perfecte sentit en cada llengua, sent una mateixa dicció significativa en totes tres??. Tot l'artifici consisteix que les diccions (amb la mateixa o diferent significació, format el període) signifiquin perfectament i s'acomodin a l'assumpte. Serveix com a exemple d'aquest nou tour de force un poema català-castellà-llatí de Jaume de Portell i Font que diu així:

Soneto de musa catalana, castellana, latina

Sol de Aquino, de sphaera peregrina,
heroica, excelsa, clara, prodigiosa;
gloria de Italia, gracia misteriosa,
arca de sciencia, fama de doctrina:
cathedras de infinita disciplina,
academias de sapiencia gloriosa,
methodos de obediencia religiosa,
thronos fundas de sacra medicina.
Si declaras sentencias tan profundas,
si tu frequentas citaras febeas,
si apollineas cantas circunstancias,
amplifica, Thomas, venas fecundas,
administra poéticas ideas,
métrica representa consonancias.

Els poemes de doble lectura en català i castellà (i de triple lectura en català, castellà i llatí) són molt més freqüents del que es podria creure, i alguns molt llargs, de centenars de versos. El primer que conec, anterior en la seva publicació al de Montemayor, el va escriure amb tota seguretat Joan Timoneda i es va imprimir en el seu cançoner Sarao de Amor (1561):

Sonet a la mort del nostre emperador Carles cinquè, en dos llenguatges (sense apostrofar al s.xx)

La amarga, fatigosa y dura pena
que causa del gran Carlos invencible
la presta despedida, es impossible
contarla, si dolor nos desordena.
De vates gloriosos la gran vena
es impedida del dolor terrible,
y en pena tan aguda y tan sensible
es insensible peña el que no pena.
Si el gran Rey celestial a Carlos dava
la general terrena monarchia,
universal sera aquesta tristura,
y en relatar fatiga que es tan brava
los versos faltaran; y la amargura
no faltara, que augmenta cada dia.

I ja que aquest III Congrés se celebra a Tolosa no estarà de més començar amb un record per al gran poeta barroc d'aquesta ciutat, Péire Godolin, qui també va escriure una poesia en una llengua que podia llegir-se alhora en occità i en francès:

Tout francés entendra aqueste quatrén,
triat de mouts franceses que soun tabe moundis [=tolosencs]

La filho d'un boun artisan
porto de pérlo de tout bélo,
de gans á la modo noubélo,
e' de fin or un gros carean.

O el de Joana Raspall, Va i ve - 1991 (amfilingüisme)

Una bella italiana, lectora incansable de literatura lírica, visita París. Sola, desorientada, intenta preguntar la ruta directa a una barriada de la capital que anhela visitar.

Ni tímida ni acoquinada, pregunta a un pintor de Montmartre, un vulgar retratista mediocre que replica de mala manera. Pregunta a un gendarme gandul que calla. Pregunta a una persona simple, servicial, que resulta ser un hindú de cara morena, rasurada, que contesta una frase abstrusa, jeroglífica, eterna, que no explica gran cosa. Ella persevera, pregunta que pregunta. Malgasta una hora, tres... Un fiasco total.

La bella turista italiana, cansada de repetir la pregunta, cansada de plantar cara a tanta evasiva cínica, de tanta expectativa frustrada, renuncia, abandona. Determina consultar una revista moderna sobre el París actual o un mapa desplegable. A última hora, compra una revista cara, frívola, estúpida, inútil en definitiva. La tira indignada.

La bella italiana nota que la supera el mal humor. Reflexiona, se serena, degusta una pausa consoladora. En aquella hora crepuscular, la fresca verdor de la primavera, florida, olorosa, invita a caminar a través del París de magnífica estampa. El sol declina sobre la plata vetusta del Sena. Toca una campana de Notre Dame, lenta, remota.

Calmada, determina de forma racional acudir a una oficina turística... No. Desestima la idea, calcula que no queda jornada laboral, que la tal oficina resta obscura, abandonada. Desorientada, medita en particular una alternativa genial, segura: preguntar a un taxista.

En mala hora va a la parada de taxis... Ni un taxi. La bella turista italiana espera, camina, busca, observa, la mirada atenta a identificar taxis en el caos habitual de la vida parisina. Al final para un taxi, un Fiat familiar que aparenta un aire confortable.. El conductor explica que no va en ruta, que va a casa a descansar. Ella, melosa, implora, formula una súplica, simula una fatiga mortal, aparenta estar tan desesperada que el rigor del taxista claudica.

El Fiat corre, gira, frena, circula en caravana... El taxista, afable, servicial, pregunta a la bella italiana si París la fascina. Ella, que mira el perfil fantasmal de la Torre Eiffel, contesta, sincera, desencantada, que no, que París la defrauda, que no provoca en ella el tradicional amor a primera vista. Comenta, en suma, que la literatura lírica sí que la trastorna.

¡Oh venturosa coartada! ¡Oh astuta broma de Cupido! El conductor revela una rara índole artística, declara ser un poeta sentimental de vena íntima.

La italiana, emocionada, renuncia a buscar la barriada aquella, no intenta seguir el programa anterior. Clava la vista en la figura del sensible conductor. ¡Un poeta entre mill!, especula excitada.

Una gran aventura nocturna espera a la bella turista italiana en la perfumada primavera de París.